

9. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm
10. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm
11. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. издание фонда исторической перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm
12. Manila action plan for APEC (MAPA) [Электронный ресурс] // Ministry of foreign affairs of Japan. – 1996. – Режим доступа: <http://www.mofa.go.jp/policy/economy/apec/1996/mapa/index.html>
13. APEC Business Advisory Council [Электронный ресурс] // APEC official cite. – Режим доступа: <http://www.apec.org/Groups/Other-Groups/APEC-Business-Advisory-Council.aspx>
14. APEC 1995 Summit [Электронный ресурс] // Foreign Affairs and International Trade, Canada, Osaka, 19 November, 1995. – Режим доступа: http://www.international.gc.ca/apec/summitsommet_1995.aspx?lang=eng&view=d
15. Дмитриев В. Главная цель АТЭС – углубление внутрирегиональных экономических отношений [Электронный ресурс] / В. Дмитриев // АТЭС 2012. – 28.08.2012. – Режим доступа: <http://rus.apec2012.ru/news/20120828/462876594.html>
16. Дмитриев В. Главная цель АТЭС – углубление внутрирегиональных экономических отношений [Электронный ресурс] / В. Дмитриев // АТЭС 2012. – 28.08.2012. – Режим доступа: <http://rus.apec2012.ru/news/20120828/462876594.html>
17. Что такое АТЭС? [Электронный ресурс] // АТЭС-2012. – Режим доступа: <http://apec.primorsky.ru/>
18. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm
- Стаття надійшла до редакції 12.04. 2013.

R. Shakhmatenko

THE PRINCIPLE OF “OPEN REGIONALISM” IN THE ACTIVITY OF APEC

The article views contemporary integration processes in the Asia-Pacific region on the example of APEC. The main differences between the functioning of other integration associations is shown. The essence of “open regionalism” in activity of APEC is discovered.

Key words: APEC, regionalism, integration, co-operation, the GATT / WTO, the Asia-Pacific region, ASEAN.

УДК 321.74(477)

Н. П. Пашина

ДЕМОКРАТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджуються сутність, основні підходи до аналізу суспільних трансформацій, моделі та фактори демократичної трансформації суспільства, визначаються роль політичної ідентичності як основи консолідованої демократії та національної єдності.

Робиться висновок, що демократична консолідація ґрунтується на позитивно орієнтованій ідентичності навколо вибору моделі демократичного розвитку.

Ключові слова: демократична трансформація, демократичний транзит, політична ідентичність, демократична консолідація, національна єдність, позитивна ідентичність, негативна ідентичність.

Сучасне українське суспільство перманентно переживає процеси системної трансформації, які охоплюють практично всі сфери суспільного життя країни. Ці зрушення зумовлені необхідністю адекватно реагувати на зміни та виклики динамічного світоустрою. Дослідження пострадянських суспільних трансформацій є одним з першочергових завдань сучасної політичної науки. Існуючі концепції перехідного періоду характеризують його як рух від недемократичного до демократичного суспільства. Специфіка перетворень більшості посткомуністичних країн радянського табору полягає в тому, що суспільні зміни не завжди призводили до встановлення тих чи інших форм демократії. Функціонування змішаного типу політичних режимів – найбільш об'єктивне трактування періоду трансформації пострадянського простору. Особливостями політичної системи України та інших країн СНД є поєднання демократичного та авторитарного або демократичного та тоталітарного режимів з потужним впливом фінансово-олігархічних груп на політичний процес.

Теоретично в Україні існують демократичні інститути (вибори, багатопартійність тощо), але фактично – це квазідемократичні утворення, які функціонують за принципом отримання користі для конкретних політичних сил або окремих політиків. Успішність заміни фасадних інститутів на реальні демократичні залежить від сутнісного підходу до усвідомлення ролі таких установ. Як стверджує відомий дослідник С. Телешун, у процесі демократичного транзиту в ряді пострадянських країн демократичні інститути насаджувалися згори, іноді політичні гравці не тільки не розуміли глибинного змісту цих процесів, а й не мали легітимної підтримки з боку як основних політико-економічних сил, так і широких верств населення. Негативні наслідки такого процесу породили ряд суспільних проблем: нові демократичні політичні інститути, з однієї сторони, не стали достатньо ефективними, оскільки не користуються потрібною підтримкою з боку масових і елітних груп суспільства, з іншої – отримати цю підтримку та легітимізуватися ці інститути не можуть, оскільки для більшості населення вони є неефективними, нездатними вирішувати ті проблеми, які є значущими для суспільства. При шаленій демократичній зовнішній та внутрішній риториці і збереженні загальних демократичних принципів українське суспільство зіштовхнулося з неефективними владними та політичними інституціями і неякісним державним менеджментом, які не змінили якість і сутність суспільних відносин [8].

Суспільна практика підтверджує, що вектор розвитку всіх без винятку співтовариств – суб'єктів суспільних відносин, у вирішальній мірі визначає колективна ідентичність їхніх членів як комплекс уявлень, що утворюють узгоджену, солідарну мотивацію індивідуальної та групової поведінки [4]. Тому перехід до демократичної політичної системи та її успішне функціонування безпосередньо залежать від політичної ідентичності учасників політичного процесу.

Політична наука приділяє значну увагу вивченню закономірностей, яким підпорядковуються трансформації політичних режимів. Визначена проблематика широко обговорюється в сучасній політологічній, соціологічній, юридичній літературі. Зазначені проблеми, зокрема, розглядаються у монографіях та статтях Р. Даля, С. Ліпсета, Р. Гастіла, Т. Парсона, Й. Олсона.

Роль політичної ідентичності як фактора демократичної трансформації суспільства висвітлюється у працях зарубіжних учених, зокрема Ю. Габермаса, М. Емерсона,

М. Кастельса, В. Лапкіна, В. Лота, У. Мішлер, І. Нойманна, С. Перегудова, О. Попової, Т. Райсс, Р. Роуз, І. Семененко, Б. Страта, С. Хантінгтона, Ф. Черутті та ін.

Істотний внесок в осмислення процесів політичної ідентифікації, значення політичної ідентичності для формування загальнонаціональної, громадянської ідентичності в Україні внесли О. Антонюк, С. Горобчишина, О. Картунов, І. Кресіна, І. Курас, Л. Нагорна, М. Обушний, І. Оніщенко, Г. Палій, Б. Попов, В. Ребкало, С. Римаренко, Ю. Римаренко, В. Степаненко, М. Степан, Ю. Тищенко та ін.

Метою статті є дослідження сутності, моделей та факторів демократичної трансформації суспільства та визначення ролі політичної ідентичності в цьому процесі.

Перелік вимог та характеристик, які дозволяють вважати режим демократичним, були свого часу запропоновані Робертом Далем та містять низку складових. Серед них:

- свобода утворювати організації і приєднуватися до них;
- свобода вільно висловлювати свої думки;
- свобода голосування;
- виборність органів влади;
- право політичних лідерів змагатися за підтримку і голоси на виборах;
- альтернативні джерела інформації;
- вільні і чесні вибори; наявність громадських інституцій, що змушують урядову політику залежати від голосів виборців та інших способів вираження їхніх преференцій [2, с. 64–79].

Існує два загальновизнаних рамкових підходи, які використовують при вивченні політичних трансформацій в порівняльній перспективі. Перший підхід, що позначається як «структурний» або «функціональний», пов'язує причини і наслідки зміни політичного режиму з «об'єктивними» передумовами політичних змін. Дослідники аналізують ефекти впливу таких макрозмінних як рівень соціально-економічного розвитку, масові цінності та установки, соціальний капітал та ін. Однак, оцінки впливу цих «об'єктивних» причин можуть бути надійні лише при аналізі щодо довгострокових процесів, у той час як в короткостроковій перспективі вони наштовхуються на виклики з боку реальної практики регіонального політичного розвитку.

Другий підхід – «процедурний» або «генетичний» – певним чином заперечує «об'єктивні» передумови демократизації. Його основою служить пояснення причин і наслідків зміни політичного режиму шляхом аналізу процесу переходу як такого. В якості основного набору змінних тут використовуються взаємодії акторів, їх стратегій та характер відносин у межах еліт.

У цьому аспекті, досліджуючи суспільні трансформації, Е. Дюркгейм вважав, що еволюція суспільства проходить від механічної до органічної солідарності. Ним було сформульоване телеологічне розуміння розвитку, згідно якого суспільство рухається шляхом ускладнення цінностей. Соціальна солідарність, на думку вченого, ґрунтується на спільності моральних цінностей. Традиційне суспільство, зокрема, об'єднує «механічна солідарність» та одні й ті ж священні цінності. В сучасному суспільстві, де існує безліч різноманітних інтересів та цінностей, а ресурси обмежені, розвивається конкуренція між індивідами, виникають складні суспільні структури. Тут, як вважає Е. Дюркгейм, необхідна органічна солідарність, яка в такому складному світі може бути сформована лише системою освіти та виховання, де особлива роль в цьому процесі належить державним освітнім інститутам [3, с. 284].

Підтримує таку думку також і Д. Растоу, стверджуючи, що успішна демократизація суспільства неможлива без наявності національної єдності громадян держави. Значна більшість громадян у майбутній демократії не повинна мати сумнівів і засторог щодо того, до якої політичної спільноти вони належать. Національна єдність виступає як основна умова в тому розумінні, що вона повинна передувати всім іншим

стадіям демократизації. Але ця умова може бути реалізована найповніше, коли національну єдність визнають як даність. Тож, фактично, будь-який усний консенсус із приводу національної єдності повинен стривожити нас. Більшість націоналістичної риторики походить з вуст людей, що були найменш упевнені у своєму чутті національної ідентичності – німців та італійців у ХІХ столітті і арабів та африканців у ХХ столітті, проте ніколи з вуст англійців, шведів чи японців [7, с. 583–604].

Серед політологів немає єдності в визначенні терміна «демократична трансформація». Часто у загальному визначенні під демократичною трансформацією суспільства розуміють перехід від недемократичних форм правління до демократичних. Необхідно наголосити, що надмірно широке використання даного поняття з метою характеристики різновидів суспільних трансформацій, пов'язаних з демократичними хвилями розвитку, не є коректним, оскільки процес демократизації не завжди приводить до становлення сучасної демократії. Деякі дослідники пропонують використовувати інше поняття – «демократичний транзит», яке не включає в себе обов'язкове становлення демократії, а визначається як процес «з відкритим фіналом».

Концепції політичного транзиту містять значну кількість моделей переходу від недемократичних режимів до демократичних. Цей факт пояснюється різноманітністю і специфікою демократичної трансформації в різних країнах. Так, Д. Растоу вважає, що демократичний перехід включає в себе три фази: 1) «підготовча фаза», 2) «фаза прийняття рішення», 3) «фаза звання». Г. О'Доннел і Ф. Шміттер розрізняють три стадії переходу до демократії від авторитаризму або тоталітаризму: 1) лібералізацію; 2) демократизацію; 3) соціалізацію [11, с. 16–27].

Модель переходу від тоталітаризму до демократії А. Пшеворського складається з двох періодів: лібералізації і демократизації, і поділяється на дві стадії – «звільнення з-під авторитарного режиму» і «конституювання демократичного правління» [5]. При цьому автор характеризує демократію як «царство невизначеності». Він зазначає, що демократія – не єдиний можливий підсумок процесу «переходу» і можна допустити, що існують різні стратегії розвитку політичної системи. Найважливішим, на думку науковця, є питання про модальність тієї системи, яка виникає в кінцевому підсумку. Характеристиками такої модальності є відповіді на питання щодо завершення процесів створення демократії або диктатури, рівня стабільності новоутвореної демократії, зокрема її інституціональної складової, її ефективності та результативності, а також здатності демократії сприяти встановленню індивідуальної свободи і соціальної справедливості [6].

Виходячи з того, що демократизація представляє собою процес з невизначеними результатами для визначення кінцевої мети демократичного транзиту, теоретиками транзитології було введено поняття «консолідованої демократії», в основі якого лежить процес консолідації якщо не всіх, то більшості соціальних класів, прошарків і груп. Причому консолідуючою підставою виступає саме демократія [12, с. 82–89]. Таким чином, консолідована демократія представляє собою політичний стан, при якому суспільство консолідується щодо демократичних норм і принципів. Так, Л. Даймонд вважає, що «мінімальний поріг масової підтримки демократії в консолідованому режимі» складає дві третини громадян [13, с. 179].

Таким чином, в науковій літературі існує достатньо багато підходів до визначення основних рис та факторів демократизації суспільства. Але з усіх факторів особлива увага зазвичай приділяється широкому консенсусу навколо вибору моделі суспільного розвитку, особливо на останніх етапах становлення демократії, національної єдності та ідентичності. Дійсно, коли більшість суспільства об'єдналася навколо однієї ідеї, ідентифікує себе з нею і докладає максимальних зусиль для демократичного реформування політичної системи, перехід до демократії неминучий.

Резюмуючи вищесказане, можна зробити висновок, що політична ідентичність, під якою розуміється ототожнення суб'єктів політичного процесу з певними політичними інститутами та ідейно-політичними цінностями в колективному вираженні, складає основу демократичної держави. Її політичні інститути формуються на ґрунті певних демократичних цінностей, які визначають поведінку та погляди еліти і суспільства. Тому пріоритетне завдання політичних інститутів та організацій полягає в підтримці тих умов, за яких певна ідентичність дає їм необхідний рівень легітимності.

В зв'язку з цим, можна виділити два глобальних виклики сучасним політичним системам. Перший, це **поступова втрата легітимності політичних інститутів**. Ефективне функціонування дійсних інститутів парламентів та виборів пов'язане з існуванням колективних ідентичностей як клас чи нація. Тому сьогодні їхня діяльність розповсюджується фактично на ту частину суспільства, яка все ще зберігає цю ідентифікацію. Доказом втрати легітимності є падіння виборчої явки в розвинутих країнах та низький рівень зацікавленості в політичних подіях.

Другий виклик – це **новий рівень конфліктів**. Будь-яка ідентичність апріорно конфліктує з іншими, оскільки прагне встановити гегемонію над індивідом або групою. Конфлікт є одним із способів тримати певну ідентичність пріоритетною. Тому на зміну релігійним та національним війнам будуть приходити групові, часто внутрішньополітичні. Важко сказати, наскільки вони будуть кровопролитними, наприклад, етнічні конфлікти теж можна сюди віднести, однак саме непрогнозованість розвитку даної ситуації становить особливу загрозу.

Формування і відтворення колективних типів ідентичності має подвійну основу: інституційну та ідеологічну. Інституційна основа пов'язана з тим, що колективна суб'єктність спільнот спирається на певну організацію – державну, церковну чи засновану у вигляді культурної комунікації (яка має, однак, виразні інституційні ознаки – мова, література, мистецтво, наука, освіта, фольклорна традиція, феномен культурної еліти тощо). Ідеологічна основа ідентичності полягає у тому, що ототожнення індивіда з даною спільнотою спирається на засвоєні ним уявлення про спільне походження, колективну місію, об'єднувальні цінності, суттєві відмінності від інших спільнот того ж типу. На такій підставі сучасні дослідники визначають певний тип ідентичності як такий, що характеризує приналежність людини до *уявленої спільноти* (Б. Андерсон) [10, с. 7].

Оскільки на сучасному етапі розвиток нових групових ідентичностей не досяг того рівня, щоб пропонувати альтернативний тип політичних систем існуючим, ці виклики ставлять перед державою завдання посилення своєї легітимності через пошук нових форм колективної ідентифікації. Або фактично, через конструювання ідентичності [1]. Підсумовуючи вищезазначене, необхідно наголосити, що підвищення наукового інтересу до проблеми впливу політичної ідентичності на становлення демократичних політичних режимів в країнах Східної Європи і на пострадянському просторі на початку 90-х років ХХ століття бачиться цілком обґрунтованим. Трансформація політичної ідентичності та утвердження нових політичних цінностей призвели до значної диференціації політичних уподобань серед громадян у цих країнах. Кризові стани, пов'язані з глибокими структурними реформами в посткомуністичних країнах, зростання корупції і політичне лавірування еліт загрожували «негативною конверсією», викликали ностальгію за соціалістичними цінностями, переорієнтацію політичних уподобань у бік лівих ідей.

Роль ідентичності в процесі формування консолідованої демократії в Україні висвітлюється у роботі українських дослідників Ю. Тищенко і С. Горобчишиної «Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності»» [9]. Автори підкреслюють, що формування національної ідентичності, культура в її широкому розумінні та консолідація демократії – це процеси й поняття, які набагато тісніше

пов'язані одне з одним, ніж може здатися на перший погляд. Адже, наприклад, демократизація в «роз'єднаних суспільствах» (розколотих етнічно, культурно чи соціально, за ознаками мови чи за соціальними складовими) відбувається проблемно та болісно, якщо взагалі може бути реальною. Причиною цього є насамперед те, що «глибокі соціальні розрізнення є серйозною проблемою для демократії, тому що, як правило, більш складно встановити та підтримувати демократичний спосіб урядування в розділених, ніж у гомогенних державах» [9, с. 5].

Сьогодні український соціум у цілому, на думку авторів, відчуває брак об'єднуючих складових, а нестача усвідомлення громадянської ідентичності опосередковано може компенсуватися локальними різновидами культурних ідентифікацій, а етнічні, релігійні, мовні ідентичності доволі часто виступають у ролі чинників, що розхитують її фундамент. При цьому історико-культурні особливості на регіональному рівні, дефіцит об'єднуючих цінностей позначаються на процесах демократизації.

Автори вважають, що збільшення соціального капіталу, розвиток традиції та відтворення співпраці ОГС є одним із чинників затвердження консолідованої демократії в Україні чи об'єднання українського суспільства навколо демократичних основ. Це принаймні є одним із запобіжників зворотності демократичних перетворень, які весь час існують у суспільствах, що трансформуються.

Підводячи підсумок дослідження ролі політичної ідентичності в демократичній трансформації суспільства, можна зробити наступні висновки:

1. Демократизація передбачає не тільки зміну політичного режиму, перетворення авторитарних структур і процедур в демократичні інститути, але і зміну самих громадян, що виявляється у відмові від уявлень про позитивність авторитаризму і в зміцненні переконаності в перевагах демократії.

2. Процес демократичного транзиту залишається незавершеним до того часу, поки демократія не отримає безумовної підтримки з боку переважної більшості громадян, тобто консолідації громадян навколо демократичних цінностей.

3. Консолідація ґрунтується на позитивно орієнтованій ідентичності. Така ідентичність передбачає підтримку широкого консенсусу навколо вибору моделі суспільного розвитку, готовність до діалогу в публічній сфері, громадянську лояльність.

4. Одним із чинників утвердження консолідованої демократії і перешкодою відкату демократичних перетворень є збільшення соціального капіталу на основі довіри до політичних інститутів і людей один одному, утвердження політичної терпимості, готовності до компромісу і співробітництва.

5. Підтримка демократії з боку громадян - багаторівневий феномен. Вона включає ставлення до демократії як до ідеального типу, а також переконання і оцінки, що відносяться до роботи реальних демократичних інститутів. Серед цінностей, установок і переконань, що становлять необхідну для демократичного розвитку політичну культуру, найбільш фундаментальним є переконання в тому, що демократія має більше переваг, ніж будь-яка з її альтернатив.

Таким чином, процес політичної ідентифікації відіграє основну роль у формуванні мотивації політичної діяльності людей, в об'єднанні їхніх зусиль для вирішення суспільно важливих завдань. Це визначає вагомість політичної ідентичності як одного з важливих факторів сучасного розвитку і як предмета наукового осмислення ресурсів суспільних змін.

Список використаної літератури

1. Андрусів В. Конструювання колективної ідентичності: виклики глобальним державам [Електронний ресурс] / В. Андрусів. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost68429>.

2. Даль Р. Демократия и ее критики / Р. Даль. – М. : РОССПЭН, 2003. – 576 с.

3. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм ; [пер. с фр. А. Б. Гофмана]. – М. : Канон, 1995. – 352 с.
  4. Лапкин В. Идентичность в системе координат мирового развития [Электронный ресурс] / В. Лапкин, И. Семенов, В. Пантин // Политические исследования. – 2010. – № 3. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2010/2699>.
  5. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / А. Пшеворский ; [пер. с англ. под ред. проф. В. А. Бажанова]. – М. : РОССПЭН, 1999. – 320 с.
  6. Пшеворский А. Переходы к демократии [Электронный ресурс] / А. Пшеворский // Хрестоматия. Политология. Раздел VI. Политические процессы. Гл. 15. Политическое развитие и модернизация. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/index.php.
  7. Растоу Д. А. Переходы до демократії: спроба створення динамічної моделі / Д. А. Растоу // Демократія : [антологія / упоряд.: О. Проценко]. – К. : Смолоскіп, 2005. – С. 583–604.
  8. Телешун С. Публічна політика і управління в перехідних суспільствах нової демократії [Електронний ресурс] / С. Телешун. – Режим доступу: http://municipal.gov.ua>data/loads/2009_telshun.
  9. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності» / Ю. Тищенко, С. Горобчишина ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство «Україна»], 2010. – 76 с.
  10. Україна: політичні стратегії модернізації : зб. наук.-аналітичних доп. / за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), О. А. Корнієвського, В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. – К. : НІСД, 2011. – 328 с.
  11. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии / Ф. Шмиттер // Полис. – 1996. – № 5. – С. 16–27.
  12. Юшкевич А. В. Консолидированная демократия: проблема конвенциональности понятия в рамках теорий демократического транзита / А. В. Юшкевич // Без темы. – 2008. – № 1 (7). – С. 82–89.
  13. Diamond L. Developing Democracy: Toward Consolidation. Baltimore and London / L. Diamond. – JHU : Press, 1999 – 384 p.
- Стаття надійшла до редакції 12.04. 2013.

N. Pashina

DEMOCRATIC TRANSFORMATION OF SOCIETY AND THE ROLE OF POLITICAL IDENTITY IN THIS PROCESS

The democratic political regime essence and its main constituents are investigated. The main approaches for the analyses of social transformations are considered. It is emphasized that evolution of the society transmits from mechanical to organic solidarity and the successful democratization of society is impossible without national unity of citizens of the state.

A notion of “democratic transit”, a democratic transit model and its stages have been identified. A final target of democratic transit has been revealed as a formation of consolidated democracy, such a political state when a society consolidates according to democratic norms and values. The author emphasizes the increase of social capital on the basis of confidence to political institutions and people towards each other, political tolerance and readiness to compromise and cooperation to be one of factors establishing consolidated democracy.

It has been ascertained that the basis of consolidated democracy and national unity is a collective political identity of citizens. The role of political identity in the process of forming consolidated democracy in Ukraine has been highlighted. The conclusion has been made that

political identification plays a leading part in forming motivation to people's political activity, to uniting their efforts for decision of socially important tasks.

Key words: *democratic transformation, democratic transit, political identity, democratic consolidation, national unity, positive identity, negative identity.*